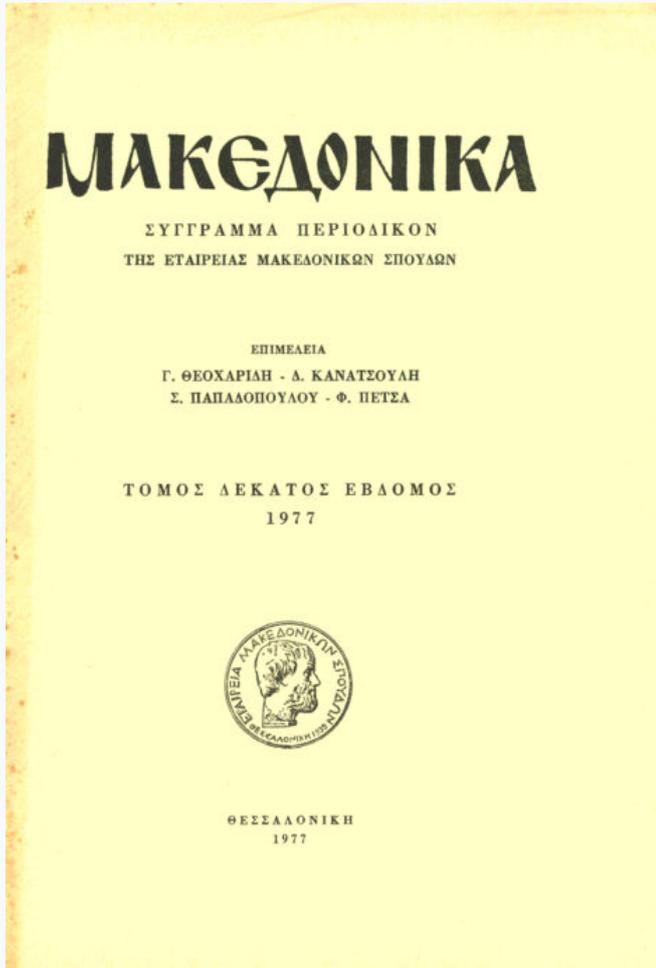

Μακεδονικά

Τόμ. 17, Αρ. 1 (1977)

Ελληνικά έγγραφα από το Ιστορικό Αρχείο της Ραγούζας (Dubrovnik)

Στέφανος Ι. Παπαδόπουλος

doi: [10.12681/makedonika.371](https://doi.org/10.12681/makedonika.371)

Copyright © 2014, Στέφανος Ι. Παπαδόπουλος

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Παπαδόπουλος Σ. Ι. (1977). Ελληνικά έγγραφα από το Ιστορικό Αρχείο της Ραγούζας (Dubrovnik). *Μακεδονικά*, 17(1), 289–314. <https://doi.org/10.12681/makedonika.371>

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ
ΑΠΟ ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ ΤΗΣ ΡΑΓΟΥΖΑΣ (DUBROVNIK)

Δέν υπάρχει αμφιβολία ότι ένα από τα πλουσιότερα και πιό πολύτιμα 'Αρχεία της Βαλκανικής είναι και τὸ 'Ιστορικὸ 'Αρχεῖο τῆς Ραγούζας (σήμερα Dubrovnik), τῆς μικρῆς ἀλλὰ φημισμένης αὐτῆς πόλης τῶν δαλματικῶν ἀκτῶν τῆς Γιουγκοσλαβίας¹. Τὸ Dubrovnik, μαζὶ μὲ μιὰ στενὴ λωρίδα τῶν παραλίων τῆς Δαλματίας, ἀποτελοῦσε ἐπὶ ἀρκετοὺς αἰῶνες, ὅπως εἶναι γνωστὸ, ἓνα μικρὸ αὐτόνομο κράτος, τὴν 'Αριστοκρατικὴν Δημοκρατίαν τῆς Ραγούζας, ἡ ὁποία, ὡς τὴν κατάλυσή της τὸ 1808 ἀπὸ τὸν Ναπολέοντα Βοναπάρτη, ἄκμασε ὡς σημαντικὸ ἐμπορικὸ κέντρο. Οἱ Ραγουζαῖοι ἔμποροι, ἐπικίνδυνοι ἀνταγωνιστὲς τῶν Βενετῶν, ἀλλάκωναν μὲ τὰ καράβια τους ὀλόκληρην τὴν 'Ανατολικὴν Μεσόγειον, ὡς τὶς ἀκτὲς τῆς Συρίας καὶ τῆς Β. 'Αφρικῆς, ἐνὸς ταυτόχρονα ἡ πόλις τους εἶχε μεταβληθῆ, μονοπωλιακὰ σχεδόν, σὲ κέντρο ἑνὸς ἀνταλλακτικοῦ ἐμπορίου μὲ τὴν ἐνδοχώρα, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν οἰκονομικὴν ἀνθυσὴν της. Παράλληλα, ἡ ἀνάγκη νὰ προωθηθοῦν τὰ οἰκονομικὰ συμφέροντα καί, τὸ σπουδαιότερον, ἡ ἐξασφαλιστὴ ἡ ἐπιβίωσις τῆς Δημοκρατίας ἀνάμεσα στὶς ἀλληλοσυγκρουόμενες Μ. Δυνάμεις τῆς ἐποχῆς (ὀθωμανικὴ αὐτοκρατορία ἀπὸ τὴ μιὰ καὶ Εὐρωπαϊκὲς Δυνάμεις ἀπὸ τὴν ἄλλη) εἶχε ἐπιβάλει τὴν ὀργάνωσιν καὶ ἀνάπτυξιν μιᾶς ἀξιόθαύμαστης διπλωματίας ποὺ κατόρθωνε νὰ χειρίζεται μὲ μεγάλη μαεστρία τὰ σχετικὰ θέματα. Ἦταν λοιπὸν πολὺ φυσικὸ ἡ ἱστορία τοῦ Dubrovnik καὶ τῆς Δημοκρατίας του, χάρις καὶ στὴ διατήρησιν τοῦ μεγάλου 'Αρχείου της, νὰ προσελκύσῃ ζωηρὸ τὸ ἐνδιαφέρον ὄχι μόνον τῶν Γιουγκοσλάβων, ἀλλὰ καὶ ξένων ἐρευνητῶν, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ὑπάρχῃ σήμερον μιὰ σεβαστὴ σὲ ὄγκον καὶ ἀξιόλογη σὲ ποιότητα σχετικὴ βιβλιογραφία².

1. Γενικὰ γιὰ τὸ 'Ιστορικὸ 'Αρχεῖο τῆς Ραγούζας βλ. τὸ δημοσίευμα τοῦ Josip G e l i ć, Dubrovački Arhiv (= 'Αρχεῖο τοῦ Ντουμπρόβνικ), «Glasnik Zemaljskog Muzeja u Bosni i Hercegovini», 22 (Sarajevo 1910) 537-588. Βλ. ἰδίως σ. 545 κ.έ., ὅπου ἀδρομερῆς κατάλογος τῶν περιεχομένων τῶν διαφόρων τμημάτων τοῦ 'Αρχείου.

2. 'Απὸ τὴ μεγάλη αὐτὴ βιβλιογραφία παραθέτομε ἐδῶ μερικὰ μόνον ἔργα, τὰ νεότερα, τὰ πιό ἀξιόλογα καὶ κυρίως αὐτὰ ποὺ μᾶς ἦταν προσιτὰ στὴ βιβλιοθήκην τοῦ Σπουδαστηρίου 'Ιστορίας Νεωτέρων Χρόνων τοῦ Πανεπιστημίου 'Ιωαννίνων. 'Απὸ αὐτὰ γραμμένα σὲ εὐρωπαϊκὲς γλώσσες εἶναι τὰ ἐξῆς: 1) I v a n D u j ć e v, Avvisi di Ragusa. Documenti sull' Impero Turco nel sec. XVII e sulla Guerra di Candia, Orientalia Christiana Analecta 101, Roma 1935. Πρόκειται γιὰ δημοσίευσιν ἐγγράφων ἀπὸ τὸ γνωστὸ Βούλγαρον κα-

Μέσα στὸν ὄγκο τῶν ντοκουμέντων τοῦ Ἱστορικοῦ Ἀρχείου τοῦ Dubronik σώζονται καὶ ἐλάχιστα ἑλληνικά ἔγγραφα (αὐτὰ ποὺ δημοσιεύονται παρακάτω), ποὺ εἴχαμε τὴν τύχη νὰ τὰ ἐπισημάνουμε σὲ παλαιότερη ἐπίσκεψή μας ἐκεῖ χάρις στῆ βοήθεια τοῦ ἀρχαιοφύλακα κ. Zdravko Šundrica. Τὰ ἔγγραφα αὐτὰ ἀπόκεινται στῆ σειρά *Acta Turcarum, Sezione E, fasc. IV, No 29, Miscellanea sec. XVIII* μὲ τὴν ἔνδειξη *Documenta greca*. Ἐπειδὴ μάλιστα, ὅπως φαίνεται, κατὰ τὴν ταξινόμηση τοῦ Ἀρχείου οἱ ὑπάλληλοι του δὲν μποροῦσαν νὰ διαβάσουν τὸ περιεχόμενό τους, τὰ περιέγραψαν στὸν χειρόγραφο κατάλογο τοῦ Ἀρχείου ὡς *Lettere diverse greche con caratteri greci*¹. Συγκεκριμένα, πρόκειται γιὰ πέντε συνολικά ἔγγραφα

θηγητῆ μὲ ἑκτενῆ εἰσαγωγή στὰ ἰταλικά. 2) *Bariša Krekić*, Dubronik (Raguse) et le Levant au Moyen Age, Paris - La Haye, Mouton et Co., 1961. Τὸ πρῶτο μέρος τοῦ βιβλίου ἀναφέρεται στὶς πολιτικὲς καὶ οικονομικὲς σχέσεις, καθὼς καὶ στὴν κίνηση τῶν προσώπων (Ἑλλήνων, Λεβαντίνων καὶ Ραγούζαίων) στὴν Ἀνατολὴ ὡς τὸ 1460, ἐνῶ στὸ δεύτερο μέρος δημοσιεύονται «*Régestes*» ἔγγράφων τοῦ Ἀρχείου τῆς Ραγούζας ποὺ ἀναφέρονται στὴν Ἀνατολὴ. 3) *Maurice Aymard*, Venise, Raguse et le commerce du blé pendant la seconde moitié du XVIe siècle, Paris 1966 (ἔρευνα δημοσιευμένη στῆ σειρά τῆς *École Pratique des Hautes Études* τοῦ Παρισιοῦ). 4) *Harriet Bjelovučić*, The Ragusan Republic victim of Napoleon and its own conservatism, Leiden, E. J. Brill, 1970 (τὸ ἔργο ἀναφέρεται στὴν τελευταία περίοδο τῆς ζωῆς τῆς Δημοκρατίας τῆς Ραγούζας καὶ στὴν κατὰλύση τῆς ἀπὸ τὸν Ναπολέοντα). 5) *Bariša Krekić*, Dubronik in the 14th and 15th Centuries: A City between East and West, University of Oklahoma Press, Oklahoma U.S.A. 1972 (τὸ σύντομο αὐτὸ βιβλίο, μὲ παράθεση στὸ τέλος μίας συνοπτικῆς βιβλιογραφίας, ἀπευθύνεται στὸ εὐρὺ δυτικὸ κοινὸ). Πολλὰ ἔργα, ὅπως εἶναι φυσικὸ, ἔχουν δημοσιευθῆ στὰ σερβοκροατικὰ καὶ ἄρκετὰ ἀπὸ αὐτὰ περιλαμβάνουν σειρὲς ὁλόκληρης ἐγγράφων. Μνημονεύουμε ἑδῶ μερικά: 1) *Jorjo Tađić*, Pisma i urputstva Dubrovačke Republike (= Ἐπιστολὲς καὶ ἐκθέσεις τῆς Δημοκρατίας τοῦ Ντουμπρόβνικ), Srpska Kraljevska Akademija, Beograd 1935 (στὸ ἔργο αὐτὸ περιλαμβάνονται πρῶτα σύντομες βιογραφίαι τῶν καγκελαρίων τῆς Ραγούζας κατὰ τὰ ἔτη 1359-1380 καὶ κατόπιν ἀκολουθεῖ ἡ δημοσίευση ἐγγράφων λατινικῶν καὶ ἰταλικῶν). 2) *Jovan Radonić*, Dubrovačka Akta i Povelje (Acta et Diplomata Ragusina), τόμοι Α¹⁻², Β¹⁻², Γ¹⁻², Δ¹⁻², Beograd 1934-1942 (ἐπίσημα ἔγγραφα τῶν ἐτῶν 743-1702). 3) *Sergije Dimitrijević*, Dubrovački karavani u Južnoj Srbiji u XVII veku (= Τὰ караβάνια τοῦ Ντουμπρόβνικ στὴ Νότια Σερβία κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα), Naučno Delo, Izdavačka Ustanova Srpske Akademije Nauka, Beograd 1958 (ἐνδιαφέρον ἔργο μὲ ἑκτενῆ περίληψη στὰ γαλλικὰ στίς σ. 185-190). 4) *Radovan Samardžić*, Borba Dubrovnika za opstanak posle velikog zemljotresa 1667 god. Arhivska gradja, 1667-1670 (= Ὁ ἀγῶνας τοῦ Ντουμπρόβνικ γιὰ τὴν ὑπαρξὴ μετὰ τὸ μεγάλο σεισμό τὸ 1667. Ἀρχεῖακὸ ὕλικό, 1667-1670), Izdavačka Ustanova Naučno Delo, Beograd 1960 (μὲ γαλλικὴ περίληψη τῶν δημοσιευομένων ἐγγράφων). 5) *Mihailo Dinjić*, Iz Dubrovačkog Arhiva (= Ἀπὸ τὰ Ἀρχεῖα τοῦ Ντουμπρόβνικ), Naučno Delo, Izdavačka Ustanova Srpske Akademije Nauka, τ. 1-3, Beograd 1957-1967 (δημοσίευση ἐγγράφων 14ου-15ου αἰ.), 6) *Milan Ž. Živanović*, Dubrovnik u borbi za ujedinjenje, 1908-1918 (= Τὸ Ντουμπρόβνικ στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἔνωση, 1908-1918), Izdanje Istorijskog Instituta u Beogradu, Beograd 1962 (μὲ γαλλικὴ περίληψη στίς σ. 295-331).

1. Βλ. καὶ σχετικὴ μνεία τοῦ *Friedrich Giese*, Die osmanisch-türkischen Ur-

τῶν ἐτῶν 1770, 1780 καὶ 1801. Τὸ πρῶτο ἀπὸ αὐτὰ (τοῦ 1770), ποὺ συνοδεύεται καὶ ἀπὸ ἰταλικὴ μετάφραση, εἶναι μιὰ ἀναφορὰ διαμαρτυρίας πρὸς τὸν ρέκτορα τῆς Ραγούζας ὀκτῶ Ἑλλήνων ἐμπόρων, ποὺ κρατοῦνταν στὶς ἐκεῖ φυλακές, ἐνῶ τὸ δεύτερο (τοῦ 1780) εἶναι συμφωνητικὸ ναυλώσεως ἐνὸς ἐμπορικοῦ πλοίου τῆς Ραγούζας ἀπὸ Ἑλληνες ἐμπόρους. Τὰ ὑπόλοιπα τρία ἔγγραφα (τοῦ ἔτους 1801) εἶναι ἀναφορὲς τοῦ ἐκπροσώπου τῆς Πύλης στὴν Τεργέστη, οἱ ὁποῖες ὑποβάλλονται στὸν διοικητὴ μοίρας τουρκικοῦ στόλου, ποὺ ἔτυχε νὰ βρίσκεται τότε στὰ λιμάνια τῆς Δημοκρατίας τῆς Ραγούζας.

Ὅλα τὰ παραπάνω ἔγγραφα εἶναι, γενικά, κακογραμμένα καὶ ἀνορθόγραφα (βλ. εἰκ. 1-3), γι' αὐτὸ καί, δημοσιεύοντάς τα, ἀποκαθιστοῦμε τὴν ὀρθογραφία καὶ τὴ στίξη τους, κρίνοντας ὅτι ἐκεῖνο ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει κυρίως εἶναι τὸ περιεχόμενον καὶ ὄχι ἡ μορφή τους. Ἐπίσης, γιὰ νὰ γίνῃ εὐχερέστερη ἡ κατανόηση τῶν κειμένων, προσθέτομε καὶ μερικὲς ἐρμηνευτικὲς ἢ ἐπεξηγηματικὲς σημειώσεις.

I

ΑΝΑΦΟΡΑ ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΜΠΟΡΩΝ
ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΡΕΚΤΟΡΑ ΤΗΣ ΡΑΓΟΥΖΑΣ

Φυλακὲς Ραγούζας, 21 Ἰουλίου 1770, πρῶτοτυπο

σ. 1 Ὑψηλότατε καὶ Ἐκλαμπρότατε Κύριε Κῆρ Πρίγκιπε τοῦ Ἀραουζίου,

Σὲ προσκνοῦμεν ἐμεῖς οἱ δοῦλοι Σου, οἱ πραγματεντάδες Ρωμαῖοι, ὁποῦ ἐύρισκόμαστε 8 ὀνομάτοι¹ φυλακωμένοι καὶ στενοχωρημένοι ἀπὸ τὴ ζέστα καὶ βρόμα, καὶ κινδυνεύομε νὰ ἀπεθάνωμε, νὰ χάσωμε τὴν ζωὴν μας δίχως νὰ ἔχωμε φθαίσιμον ὀλότελα, ὡς καθὼς τὸ μαρτυροῦν οἱ καπετὰν Ἀντώνιος Κοτζέλι, Ἀραουζαῖος, ὁποῦ μᾶς ἤφερε ἀπὸ τὴν Ἄρτα, πὼς εἴμαστε πραγματεντάδες καὶ ὡς καθὼς φανερώνει ἡ πόλιτζα ντὲ κάρικον² καὶ ὡς καθὼς φανερώνει τὸ μανιφέστο³, ὁποῦ ἠφέραμε ἀπὸ τὴν Ἄρτα, καὶ μέσα εἰς τὸ μανιφέστο εἶναι καὶ πέντε μάρτυρες, λέγω 5, πὼς τὸ πράγμα⁴ αὐτὸ εἶναι μερικὸ δικὸ μας καὶ μερικὸ ἀλλοιῶν πραγματεντάδων ἀπὸ τὰ Γιάννενα καὶ ἀπὸ τὴν Ἄρτα. Ὅπου καὶ ἂν μᾶς ἐξέταξες, μᾶς ἤβρηκες ἀληθινὸς διὰ καλοὺς ἀνθρώπους καὶ εἴμαστε ραγιάδες τοῦ Βασιλέως μας Πολυχρονημένον τῆς Πόρτας Ὀττομά-

kunden im Archive des Rektorenpalastes in Dubrovnik (Ragusa), «Festschrift für Georg Jacob zum Siebzigsten Geburtstag», Leipzig 1932, σ. 56.

1. Ὀνομάτοι ἢ νομάτοι = ἄνθρωποι, πρόσωπα.

2. Πόλιτζα ντὲ κάρικον = φορτωτικὴ (ἰταλ. polizza di carico).

3. Μανιφέστο = τὸ δηλωτικὸ ἔγγραφο (ἰταλ. manifesto).

4. Δηλ. τὸ ἐμπόρευμα.

να¹. Τώρα λοιπὸν ὁποῦ ἐβεβαιώθηκες ἀπὸ τὸν καπετάνιον καὶ ἀπὸ τὴν πόλι-
τσα ντὲ κάρικον καὶ ἀπὸ τὸ μαυφέστο καὶ ἀπὸ τὸ νολίτζιο², ὁποῦ τὸ ἔχει κά-
μει ὁ κόνσου[λος] | τῆς Ὑψηλότη Σου καί, τὸ περισσότερον, ὁποῦ ἐστείλαμε σ. 2
ἐχθρὸς τὸν σύντροφόν μας εἰς τὸν πασιά, διὰ νὰ ἰδῆ πὼς εἴμεστε ραγιάδες τοῦ
Πολυχρομεμένου Βασιλέως τῆς Πόρτας Ὀττομάνας· καὶ ἀπὸ τὸν πασιά, ἡ-
γουν ἀπὸ τὸ Σκούταρ³, ἔχει νὰ πάγη ὁ ἄνθρωπος, ὁ σύντροφός μας, εἰς τὰ Ἰω-
άννεια νὰ μᾶς φέρῃ καὶ ἄλλες ἀποδείξεις, ἡγουν ἀπὸ τὸν κατῆ⁴ καὶ ἀπὸ τὸν μου-
σελίμη⁵, πὼς εἴμεστε καλοὶ ἄνθρωποι. Ὡστε ἡ Ὑψηλότη Σου γνωρίζεις πὼς
εἴμεστε καλοὶ ἄνθρωποι, διατὶ νὰ εἴμεστε φυλακωμένοι ἄδικα; Τώρα παρα-
καλοῦμεν τὴν Ὑψηλότη Σου μὲ ὅλην τὴν Τζεντελίσσιμα Ρεπούμπλικα νὰ μᾶς
ἐβγάλης ἀπὸ τὴ φυλακί, νὰ μᾶς βάλῃς εἰς ἄλλον τόπον, ὁποῦ νὰ ἔχωμε ἀέρα,
νὰ ἰδοῦμε τὸν οὐρανόν, καὶ βάλῃς εἰς ἄλλον τόπον, ὁποῦ ἤμεσαν, μόνον ἀπὸ τὴ
φυλακί νὰ μᾶς ἐβγάλης διὰ τοὺς οἰκτιρισμοὺς τοῦ Θεοῦ, ὁποῦ ἔχομε καὶ δύο παι-
διὰ ἄρρωστα—ὁ ἓνας εἶναι τοῦ θανάτου—καὶ ἀπὸ ὀλίγο ὀλίγο χανόμεστε ὅλοι.

Ταῦτα καὶ οἱ χρόνοι Τῆς εἶσαν πολλοὶ καὶ εὐνχεῖς.

Εἰς 1770, 21 Ἰουλίου, φυλακῆ

δοῦλος τῆς Ὑψηλότη Σου Νικολὸς Κώστας Τριανταφύλλης

δοῦλος τὴν Ὑψηλότη Σου Κώστας Γιώργη Γάτζιος προσκυνῶ

δοῦλος τὴν Ὑψηλότη Σου Κώστας Γιάννης Πρακατζῆς προσκυνῶ

δοῦλος τὴν Ὑψηλότη Σου Χριστόδουλος Νίκος Παπαγιώργη προσκυνῶ

δοῦλος τῆς Ὑψηλότης Σου Ρίζο Δημήτρη Καραγιάννη προσκυνῶ σ. 3

δοῦλος τῆς Ὑψηλότη Σου Χριστόδουλο Κώστα Μάργαρη μὴν ἠξέυρον-
τας νὰ γράψῃ ἔγραφα ἐγὼ ὁ Νικολὸς Κώστας Τριανταφύλλης

δοῦλος τῆς Ὑψηλότη Σου Κώστας Χρήστου προσκυνῶ

δοῦλος τῆς Ὑψηλότη Σου Γιώργη Δημοπαράνη καὶ ἔγραφα ἐγὼ ὁ Χριστό-
δουλος Νίκος Παπαγιώργης ἐπειδὴ καὶ ὁ ἄνωθεν εἶναι σὲ κίντηνον θανάτου.

ΙΤΑΛΙΚΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΠΑΝΩ ΑΝΑΦΟΡΑΣ

Ill(ustrissi)mo, et Eccel(lentissi)mo Sig(no)re Sig(nore) Principe di σ. 1
Ragusa,

*La inchiniamo noi servitori mercanti Greci, che ci troviamo N.N.⁶ in pri-
gione, e vessati dal caldo, e puzore, e siamo in pericolo di perdere la vita, e*

1. Τῆς Ὑψηλῆς Πύλης.

2. Νολίτζιο = ὁ ναῦλος καὶ ἡ ναύλωσις (βενετ. nolizo).

3. Σκούταρ = ἡ πόλις Σκόδρα τῆς Β. Ἀλβανίας.

4. Κατῆς = δικαστῆς (τουρκ. kadi).

5. Μουσελίμης = κατώτερος διοικητικὸς ὑπάλληλος τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας ἀντίστοιχος πρὸς τὸν ἑπαρχο ἢ δήμαρχο (τουρκ. muselim).

6. N. N. = non nominati.

morire, senza aver peccato in veruna cosa, come lo testifica Cap(itano) Antonio Cozegli Raguseo, il quale ci ha condotto d'Arta, come siamo mercanti, e come lo dimostra la polizza di carico et il manifesto, che abbiamo portato d'Arta, nel quale si trovano cinque testimonij, come le mercanzie alcune sono nostre et alcune d'altri mercanti di Jagnina e d'Arta, et esaminandoci ci troverete veridici, buona gente, e sudditi del Gran Sig(no)re al quale Dio conceda molt'anni, e della Porta Ottomana; Ora essendo certificato e dal Cap(ita)no, e dalla polizza di carico, dal manifesto, e dal noleggio fatto dal Console dell' Eccellenze V(ost)re, e di più che ieri abbiamo spedito il n(ost)ro compagno dal Passà che veda esser noi sudditi del Gran Sig(no)re, e della Porta Ottomana, e dal Passà di Scutari deve andare il n(ost)ro compagno in Jagnina per portarci altre certezze et attestate dal Cadij, e dal Muselim che siamo | gente buona; Tal che l'Eccel(len)ze V(ost)re conoscono che siamo gente buona, per qual motivo dobbiamo esser incarcerati a torto? Ora preghiamo l'Eccel(len)ze V(ost)re d'aver pietà, e misericordia di noi di lassarci dalla prigione, e di metterci in qualche altro luogo dove potiamo veder l'aria et il cielo e si scongiuriamo le viscere di Dio di metterci nel luogo di prima con cavarci dalla prigione, e molto più avendo duo figlioli amalati, et uno quasi a morte, et a poco, a poco ci perderemo tutti.

σ. 2

*Tanto preghiamo et Iddio Le conceda longa e prospera vita
1770 a di 21 Luglio dalla prigione*

Umiliss(imi) Servi(tori) dell' Eccel(len)ze V(ost)re

Niccolò Costa, Triandafilo

Kosta di Giorgio

Kosta di Giovanni

Kristodulo Niko di Papa Giorgi

Riso di Demetrio Karajanni

Cristodulo Costamargari¹

Georgio Dimoparani

2

ΣΥΜΦΩΝΗΤΙΚΟ ΝΑΥΛΩΣΕΩΣ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥ ΠΛΟΙΟΥ
ΤΗΣ ΡΑΓΟΥΖΑΣ ΑΠΟ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΜΠΟΡΟΥΣ²

Βερούτι (Βηρυτός), 10 Ὀκτωβρίου 1780, πρωτότυπο

Μὲ τὸ παρὸν φανερόνουμε ἑμεῖς οἱ κάτωθεν ὑπογεγραμμένοι ὅτι ἐσυμφωνήσαμεν μὲ τὸν καπετὰν Χριστόφορο Ἀπερνατίτζι Ραουζαῖον καὶ ἐναλώσα-

1. Στὴ μετάφραση παραλείπεται τὸ ὄνομα τοῦ Κώστα Χρήστου ποὺ στὸ πρωτότυπο εἶναι προτελευταῖο στὴ σειρά τῶν ὑπογραφῶν.

2. Πρβλ. καὶ ἄλλα κείμενα ναυλοσυμφώνων στὸ Παράρτημα (σ. 135-158) τῆς διδα-

μεν τὸ καράβι του σαΐτια¹ μηνιάτικα διὰ μῆρες δέκα καὶ σοπρασταλία² ἄλλους μῆρες δύο, τὸν καθέκαστον μίνα πρὸς ἀσιλάνια³ τριακόσια ἐνεήντα, διδόντάς του τὸ ἐρχόμενον ἄγιον Πά[σ]χ[α] ἡμεῖς εἰς Θεσσαλονίκην τὰ τρία μηνιάτικα, τὰ δὲ ῥέστα ἐφτά, ἂν κάμη χρεία καὶ οἱ δύο σοπρασταλία, νὰ ξεπλερώνεται εἰς τὸ τέλος, φινίροντας⁴ οἱ ἄνω διορίες: Ὁ ὁποῖος μᾶς δίδει ἀπὸ τὸ καράβι στίβα⁵, κουβεδούρα⁶, κουβέρτα⁷, κάμερα⁸ ἄπάνω καὶ κάτω, κάσσερο⁹ καὶ βάρκα μνήσκει¹⁰ διὰ αὐτὸν μόνον εἰς τὴν στίβα ἢ μπουκαπόρτα¹¹, διὰ νὰ βάλῃ τὲς γούμενες¹², ἰντισπέντζα¹³ του καὶ εἰς τὴν κάτω κάμερα νὰ βάζῃ ὁ αὐτὸς καπετάνιος μόνον δύο βότζια¹⁴ κρασί. Τὸ αὐτὸ μπαστιμέντο¹⁵ ἔχει νὰ μισεύσῃ¹⁶ τὴν σήμερον ἀπὸ ἐδῶ διὰ Λαμιέττη¹⁷ διὰ ἔδικόν του κόντο¹⁸ καὶ ἀπὸ Λαμιέττη νὰ γυρίσῃ τὰ ἴσια διὰ ἐδῶ καὶ ἀρριβάροντας¹⁹ ἐδῶ τὴν δεύτην ἡμέραν νὰ μετριοῦνται τὰ μηνιάτικα ἄπάνω μας: Ὁ ὁποῖος εἶναι ὁμόληγος²⁰ νὰ ταξιθεῖν εἰς αὐτοὺς τοὺς μῆρες δέκα, ἂν κάμουν χρεία καὶ οἱ ἄλλοι δύο σοπρασταλία, ὅπου ἤθελαν τὸν προστάζει οἱ κάτωθεν ὑπογεγραμμένοι, μὴν ἔχοντας ἄδεια ὁ ἄνωθεν καπετάνιος νὰ πάωρη καμινῆς λογῆς ναῦλον διὰ λογαριασμόν του, παρὰ ὅ,τι ἐμπη

κτορικῆς διατριβῆς τοῦ Δημητρίου Χ. Γκόφα, Ἡ φόρτωσις ἐπὶ τοῦ καταστρώματος. Ἱστορικά. Συμβολή εἰς τὴν Ἱστορίαν τοῦ Ἑθμικοῦ Ναυτικοῦ Δικαίου τῆς Μεσογείου, ἰδίᾳ δὲ τοῦ Ἑλληνικοῦ, Ἀθῆναι 1965.

1. *Σαΐτια* ἢ *σαΐτ(τ)α* = εἶδος μικροῦ ἰστιοφόρου πλοίου (βενετ. saica).

2. *Σοπρασταλία* = παράταξη ἰσχύος συμφωνητικοῦ ναυλώσεως, δικαιολογημένη καυστέρηση, ὑπερημερία (βενετ. soprastallia).

3. *Ἀσιλάνι* ἢ *ἀσιλάνι* (ἀπὸ τὸ τουρκ. arslan ἢ aslan = λιοντάρι) = ἀσημένιο πολωνικὸ νόμισμα ποῦ κυκλοφοροῦσε στὴν Τουρκία κυρίως ὡς τὸ τέλος τοῦ 16ου αἰ. Ἡ ὀνομασία του προερχόταν ἀπὸ τὸ λιοντάρι ποῦ ἦταν χαραγμένο πάνω σ' αὐτό.

4. *Φινίροντας* = τελειώνοντας, λήγοντας (ἀπὸ τὸ ἰταλ. ρ. finire).

5. *Στίβα* (ἰταλ. stiva) = τὸ ἄμπάρι τοῦ πλοίου.

6. *Κουβεδούρα* = τὸ σκεπασμένο τμήμα τοῦ καταστρώματος (ἰταλ. copertura).

7. *Κουβέρτα* = κατὰστρωμα (βενετ. coverta).

8. *Κάμερα* = καμπίνα, θάλαμος (ἰταλ. camera).

9. *Κάσσερο* (ἰταλ. cassero) = στεγασμένος χῶρος πάνω στὸ κατὰστρωμα, ὅπου τοποθετεῖται πολλὰς φορὲς τὸ τιμόνι τοῦ πλοίου.

10. *Μνήσκω* (ἰδιωμ.) = μένω.

11. *Μπουκαπόρτα* (βενετ. bocaporta) = θυρίδα. Ἐπίσης, στὰ ἐμπορικὰ ἰδίως πλοία, τὸ τετράγωνο ἄνοιγμα τοῦ καταστρώματος πρὸς τὸ κύτος τοῦ σκάφους.

12. *Γούμενα* = χοντρὸ καραβόσχοινο (ἰταλ. gomene).

13. *Ἰντισπέντζα* = στή διάθεση (ἰταλ. indispenza).

14. *Βότζια* (βενετ. bozza) = φιάλη, ἀλλὰ καὶ μέτρο ὑγρῶν βάρους 8 λίτρῶν.

15. *Μπαστιμέντο* = πλοῖο (ἰταλ. bastimento).

16. *Μισεύω* = ἀναχωρῶ.

17. *Λαμιέττη* λιμάνι τῆς Αἰγύπτου.

18. *Κόντο* = λογαριασμός (ἰταλ. conto).

19. *Ἀρριβάρω* = φθάνω (ἰταλ. arrivare).

20. *Ὁμόληγος* (διάβ. ὁμόλογος) = ὑποχρεωμένος ἀπὸ τὴ συμφωνία.

εις τὸ αὐτὸ καρὰβι νὰ εἶναι διὰ λογαριασμὸν τῶν ἄνωθεν. Ὁ ὁποῖος ὡς ἄνωθεν ὑπόσχεται ὅτι πηγαίνοντας εἰς Δαμιέττη καὶ ἐβγάζοντας τὸ κάργον¹ του νὰ μισέση τὰ ἴσια διὰ Βερούτι, εἰ δὲ καὶ κητάξει κανέναν ἄλλον ναῦλον, νὰ εἶναι ὁμόληγος νὰ μᾶς δίδῃ γρόσια πεντακόσια, τὸ ἴδιον καὶ ἐμεῖς ὑποσχόμεθα ὅτι, ἂν δὲν τὸν ἀκαρτερήσωμεν² καὶ γυρεῶσωμεν νὰ τὸν ἀφήσωμεν, νὰ τοῦ δίδωμεν γρόσια πεντακόσια. Καὶ μὲ τὸ νὰ μὴν εὑρίσκειται ἐδῶ κονσουλάτο³ ἐγράψαμεν τὸ παρὸν ὑπογεγραμμένο μὲ τῶν ἰδίω[ν] χειρῶν μας καὶ ἐπήραμεν ἐμεῖς ἕνα καὶ ἕνα ὁ ἄνωθεν καπετάνιος, ἕως νὰ πηγαίνωμεν εἰς πόρτο⁴, ὅπου νὰ εὑρίσκειται κονσουλάτο, καὶ ἐκεῖ νὰ γράψωμεν κοντράτο⁵.

1780, Ὁκτωμβρίου 10, Βερούτι.

Ἐποστολῆς Σπαχῆς καὶ συνδροφία βεβαιῶ
 X'' Κωστα[ν]τῆς Χριστοδοῦλου βεβαιῶνον
 X'' Κωστα[ν]τῆς Πάσκου βεβαιῶνω
 X'' Ἰωάννης Νικολάου βεβαιῶνω
 X'' Διαμαντῆς Θωμᾶ βεβαιῶ
 X'' Πολύζος Στέργιος βεβαιῶ

Στὸ περιθώριον τοῦ ἐγγράφου σημειώνεται ἀπὸ ἄλλο χεῖρ ἢ φράση ἥρητη τοῦ ...τίδι⁶ τοῦ καπιτὰν Χριστόφορου Δεκεμβρίου 8 εἰς Βερούτι.

3

ΑΝΑΦΟΡΑ ΤΟΥ ΕΚΠΡΟΣΩΠΟΥ ΤΗΣ ΠΥΛΗΣ ΣΤΗΝ ΤΕΡΓΕΣΤΗ
 ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΤΟΥΡΚΟ ΝΑΥΑΡΧΟ ΜΕΧΜΕΤ ΜΠΕΗ

Τεργέστη, 4/16 Μαΐου 1801, πρωτότυπο

Ἐξοχώτατε Αἰθέρτα Μεεμέτ Μπέη Σερασκέρη

Ἐχάρηκα πολλὰ μαθάνοντας τὸν καλὸν ἐρχομὸν τῆς Ἐξοχότη σας εἰς τὸ Ραγούζι, σᾶς πέμπω⁷ ὅμως τὲς ἀντιγραφὰς τῶν δυῶν μου ταπεινῶν γραμμάτων, ὅπου σᾶς ἔπεσα εἰς τοὺς Κορφοῦς. Ὡς ἔλλιξα εἰς τὸν Παντοδύναμον Θεὸν νὰ ἀξιωθῶ νὰ σᾶς ἀπολάβω καὶ ἐδῶ μὲ ὑγείαν, ὡς ἐπιθυμῶ, δὲν ἔλειψα εὐθὺς νὰ γράψω τοῦ ἐκλαμπροτάτου Δραγομάνου ὡς ἐπιφορτισμένον τέτοιαν χαροποιῶν εἰδήσιν. Ἐξοχώτατε, εἰς τὸ Τριέστε ἔχετε ἕναν σκλάβον, ὅπου ζητᾶ τὰς προσταγὰς[ς] σας⁸, λοιπόν, αἰθέρτα μου, εἰς ὅ,τι μὲ γνωρίζετε ἄξιον,

1. Κάργο = φορτίο (βενετ. cargo).

2. Ἀκαρτερῶ καὶ καρτερῶ = περιμένω.

3. Κονσουλάτο = προξενεῖο (ἰταλ. consolato).

4. Πόρτο = λιμάνι (ἰταλ. porto).

5. Κοντράτο = συμβόλαιο (ἰταλ. contratto).

6. Μία λέξις δυσανάγνωστη.

7. Στὸ ἐγγρ. πέβο.

8. Στὸ ἐγγρ. προσταγᾶσας.

δοκιμάσατε τὸν ζῆλον μου καὶ τὴν πίστη ἐνὸς ὁποῦ φιλόνητα[ς] σας¹ ταπεινῶς
τὰ χεῖρα κράζεται ἐπὶ ζωῆς του

τῆς Ἐξοχότη σας
ταπεινός, εὐλαβῆς καὶ ὑπερευκαρῶς δοῦλος

Τριέστε 4/16 Μαῖου 1801
χριστιανικὸ ἔτος

Ἀντζουλος Κατζάντες
ὀθωμανικὸς βεκήλης

Στὴ δευτέρα σελίδα ἀναγράφεται τὸ ὄνομα καὶ ἡ διεύθυνση τοῦ παρα-
λήπτη: *A Sua Eccellenza Meemet Bey Serraschiere Comand(an)te l'Imperiale
Ottomana Squadra attualm(en)te ne' Porti della Sereniss(i)ma Repubblica di
Ragusi.*

4

ΣΥΝΗΜΜΕΝΟ ΣΤΟ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΟ ΕΓΓΡΑΦΟ

Τεργέστη, 22 Ἀπριλίου/4 Μαῖου 1801, ἀντίγραφο ἰδιόχειρο τοῦ συντάκτη τοῦ πρωτοτύπου

Ἀντιγραφή δευτέρα

σ. 1

Ἐξοχώτατε Αἰθέρτα Μεεμέτ Μπέη Σερασκέρη

Θέλοντας οἱ δύο Τοῦρκοι, ὁποῦ ἠδύρισκόντανε εἰς τὸν Ἀγκόνα σολδάτοι²
εἰς τὸ μπαταλιόν³ τοῦ Ἐρτέλ, νὰ φύγουν διὰ νὰ ἀπεράσουν εἰς τὴν Ἐπικρα-
τειαν τοῦ Πολυχρονεμένου Σεμνοτάτου μας Σουλτάνου, οἱ στρατιώτες οἱ Νέ-
μιτζοι⁴ ἐτρόβηξαν καταπάνου τους⁵ καὶ ἐθανάτωσαν τὸν ἕναν, καὶ τὸν ἄλλον
τὸν ἐπιάσαν καὶ τὸν ἔβαλαν εἰς τὰ σίδερα. Ἐγώ, Ἐξοχώτατε, καθὼς μὲ τὸ τα-
πεινὸ μου γράμμα 6/18 Δεκεμβρίου, ὁποῦ σὰς ἔπεψα μὲ τὸν Γιολδάση Ἀχμέτ
ἀπὸ Ἀνδριανέ⁶, τὸν ὁποῖον ἤθελεν ὁμοίως νὰ κάμουν σολδάτο καὶ τὸν ἐπῆρα
εἰς τὸ σπῆτι μου καὶ ἔλαβα βάσανα πολλὰ ἕως νὰ τὸν γλυτώσω⁷ καὶ βάλω εἰς
τὸ καράβι τοῦ Κοητικοῦ Ραῖζη Ἀγγή Ὅσειν, σὰς ἔγραφα πῶς ἐπάσχισα κά-
θε τρόπον νὰν τοὺς φυλάξω μὰ, ἔσονται καὶ ὁ Ἐλτζής⁸ μας ἀπὸ τὴν Βιέννα ἐ-
κράχτη εἰς Πόλιν, ἐκεῖ δὲν ἠδύρισκεται παρὰ ὁ Ἀρχὼν Δραγομάνος, ὁ ὁποῖος
δὲν ἐπιμελεῖται εἰς πολλὰς καὶ ἀναγκαῖες ὑποθέσεις ὁποῦ τοῦ γράφω. Τὰ φρι-
μάνια, ὁποῦ τὸ Μεγαλεῖο τοῦ Δοβλετιοῦ ἔπεψε διὰ ἐμὲ κάνοντάς με Κόνσολα,

1. Στὸ ἔγγρ. φιλόνητας.

2. Σολδάτος = στρατιώτης (ἰταλ. soldato).

3. Μπαταλιόνι = τάγμα (ἰταλ. battaglia).

4. Νέμιτζοι = Γερμανοὶ (σλαβικὴ ὀνομασία, π.χ. στὰ σερβοκρατ. Nemci). Στὸ ἔγγρ.
Μεμίτζει, πιθανὸν ἀπὸ παραδρομὴ ἀντὶ γιὰ Νεμίτζει.

5. Δηλ. πυροβόλησαν ἐναντίον τους.

6. Δηλ. ἀπὸ τὴν Ἀδριανούπολη (τουρκ. Edirne).

7. Στὸ ἔγγρ. γλυτρώσο.

8. Ἐλτζής = πρεσβευτῆς (τουρκ. elci).

ηρόρισκονται εις την Βιέννα και με τον ερχομόν του νέου Ἐλτζῆ ἐλπίζω εις τὸν Θεὸν πὼς θέλει δοθοῦν τοῦ Ἱμπεράτορα¹ και θέλει γνωριστῶ με θεμέλιον εις τὴν Ἐπικρατείαν του, μὰ ὡστόσον τὰ κριτήρια² ἐδῶ δὲν με προσέχον εις τρόπον ὁποῦ νὰ ἤμπορῶ μὲ δύναμιν νὰ ζητῶ τὰ δίκαια τῶν Τούρκων και ραγιαδῶν³ ὁποῦ καθ' ἑκάστην⁴ ἡμέραν ἀδικεῦνται εις τοῦτα τὰ μέρη, και μάλιστα εις τούτην τὴν χώραν ὁποῦ ἔχει τόσοσν συνάλλαγμα⁵ πραγματείας ἢ Τουρκία. Ὡστόσοσν, μαθῆνοντας τέτοιαν πικρὴν περιστασιν, ἔγραφα δυνατὰ και ἄφοβα εις σ. 2 τὴν Βιένναν, και εις Βενετίαν ἀκόμη /και ἐπέτυχα νὰ λάβω τὸν ἄλλον Γιολλάδση Μουσταφὰ ἀπὸ Σαλονίκη, τὸν ὁποῖον μοῦ τὸν ἔπεψαν ἐδῶ και τὸν ἐνδύσαμεν τούρκικα και τὸν ἔχω μαζί μου ἔως νὰ εὐρῶ ἀσφαλῆς ἀπάντημα νὰ τὸν πέψω εις τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἐνδοξότη σας, μάλιστα ὁποῦ αὐτὸς εἶναι ἐπιτήδειος τοπιτζῆς⁶. Εὐθὺς ὁποῦ μάθω τὸ ποῦ ηῤῥίσκονται και οἱ ἄλλοι, ἐγὼ βέβαια ὀλοφύχως θέλει ἐνεργήσω διὰ τὴν ἐλεφτερίαν τους, ἔσοντας μεγαλότατη ἀτιμία νὰ ηῤῥίσκονται Μουσουλμάνοι ἐνδυμένοι εις τὰ φράγκικα και στρατιῶται δυναστικῶς εις Χριστιανικὸν Βασίλειον. Μά, Αἰθέντα μου, περικαλῶ νὰ με ἐνδυναμώσετε με ἕνα σας προσκνημένον φερμάνι περὶ τούτου, διὰ νὰ ἤμπορέσω με θεμέλιον νὰ ἐνεργήσω εις παρόμοιες ἀναγκαῖες περιστασες ὁποῦ συχνὰ συμβαίνον.

Ὁ θάνατος τοῦ Ἱμπεράτορος τῆς Ρουσίας και ἡ ἐκλογὴ πρὸς τὸν υἱὸν του Ἀλέξανδρο⁷ εἶναι ἀσφαλῆς. Ἀπὸ τὸν Ἀγκόνα ἔφυγαν ἔξι ταρτανόνια⁸ εις δύο βολές⁹, φορτωμένα μπαρούτες, μπάλες, τουφέκια και ἄλλα τῆς πολεμικῆς διὰ τὴν Αἴγυπτον. Ἐχω εἰδησεις ἀπὸ ἕναν ἐκεῖ φίλον πὼς νὰ χαζιρώνουνε¹⁰ και ἄλλα ὀχτῶ διὰ τὸ ἴδιο τέλος και ὡς και αὐτὰ εις τὲς ὕστερες τοῦ τρέχοντος μηνὸς βγαίνουν εις τὰ πανιά. Εἰς τὸ Λιβόρνο εἶχαν ἔτοιμη μίαν ἄλλην σπεδιτζιόν¹¹ ὁμοίως διὰ τὴν Αἴγυπτον, μὰ θταν χαζίρι νὰ τοὺς ἐμπάσονν εις τὰ καράβια, μὴν ἀκέραια [μ]πριγάτα¹² ἀσηκῶθη και ἐναντιώθη μὴν θέλοντας νὰ γάγουσιν

1. Στὸν Φραγκίσκο Α' τῆς Αὐστρίας.

2. Κριτήρια = δικαστήρια.

3. Στὸ ἔγγρ. ραγιαδῶν.

4. Στὸ ἔγγρ. καθέκας τὴν.

5. Διάβαζε συναλλαγή.

6. Τοπι(ν)τζῆς = πυροβολητής (τουρκ. topcu).

7. Πρόκειται γιὰ τὸν τσάρο Ἀλέξανδρο Α' (1777-1825), ποῦ διαδέχθηκε στὸ θρόνον τὸν πατέρα του Παῦλο Α' (;1754-1801), γιὸ τῆς Μεγάλης Αἰκατερίνης. Ὁ Παῦλος Α' δολοφονήθηκε ἔπειτα ἀπὸ συνωμοσίαν εὐγενῶν στὴν ὁποία, ὅπως λέγεται, μετείχε και ὁ ἴδιος ὁ γιὸς του Ἀλέξανδρος.

8. Ταρτανόνι = μεγάλη ταρτάνα, εἶδος ἴστιοφόρου ἐμπορικοῦ πλοίου (βενετ. tartanon).

9. Δηλ. σὲ δύο φορές.

10. Χαζιρώνω = ἐτοιμάζω (ἀπὸ τὸ τουρκ. hazır = ἔτοιμος).

11. Σπεδιτζιόν = ἀποστολὴ, ἐκστρατεία (βενετ. spedizione).

12. Μπριγάτα = ταξιαρχία (ιταλ. brigata).

εἰς Αἴγυπτον. Αὐτὸ ἤφερε μεγάλην ταραχὴν καὶ ὁ Γενεράλης Φραντζέζος Μου-
ράτ¹, ἐνδρισκόμενος εἰς τὴν Φιορέντζα², ἔδραμεν εἰς τὸ Λιβόρνο, ἀκολούθησεν
ἓνα Κοσσίλιο δὲ Γβέρα³, καὶ ἐδεγραδάρασεν⁴ ὅλην τὴν αὐτὴν μοιριγάτα πέμπον-
τάς⁵ τιν εἰς τὸ Παρίγγι⁶, ὅμως ἡ σύγχυσις ἀκολοῦθα καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Φραν-
τζέζους, ὅπου τινὰς δὲν θέλει νὰ πάγη εἰς τὴν Αἴγυπτον. Οἱ τροῦπες⁷ τῆς Ρε-
πούμπλικας Τζιζάλπινας⁸ ἕως δέκα χιλιάδες στρατεύουν κατὰ τὴν Ρομάνια⁹
καὶ ἦτον ἐδῶ καὶ 8 ἡμέρες εἰς τὴν Σινιγάγια¹⁰ περιπατώντας κατὰ τὸ Γέζη¹¹.
Τὸν Ἐλτζή, ὅπου ὁ Πάπας τῆς Ρώμης εἶχε στείλει εἰς τὸ Παρίγγι, τὸν ἐδιώ-
ξαν. Κατὰ τὸ παρὸν φαίνεται στερεωμένη ἡ ἀγάπη ἀναμεταξὺ Νέμιτζα¹² καὶ σ. 3
Φραντζέζους, τὰ Στάτα¹³ τῆς Γερμανίας τὰ ἀδειάσαν τελείως οἱ Φραντζέζοι.
Εἰς τὴς 2 Ἀπριλίον Ε.Ν. ἐστάθη πόλεμος φοβερός εἰς Κομπέναγεν¹⁴, ὅθεν ἦτον
παγεμένη ἡ Ἰγκλέζικη Ἀρμάδα, ὡς τέσσαρες χιλιάδες ἐθανατώθησαν ἀπὸ τὰ
δύο μέρη, καὶ εὐθὺς ἔκαμαν ἀρμιστίτζιο¹⁵ διὰ ἑπτὰ ἑβδομάδες καί, μὲ τὸ νὰ ἔ-
μαθαν ἀκολούθως τὸν θάνατον τοῦ Ἱμπερατόρου τῆς Ρουσίας, λέγουν πὼς νὰ

1. Ὁ στρατηγὸς καὶ κατόπιν στρατάρχης Ἰωακείμ Murat ἦταν ἀπὸ τοὺς ἱκανότερους
ἀξιωματικούς τοῦ Ναπολέοντα. Τὸ 1800 παντρεύτηκε τὴν ἀδελφὴν τοῦ Ναπολέοντα Καρο-
λίνα Βοναπάρτη καὶ τὸ 1808 ἔγινε βασιλιάς τῆς Νεαπόλεως.

2. Στὴν Φλωρεντία (Firenze).

3. Δηλ. Πολεμικὸ Συμβούλιο (ἰταλ. Consiglio di Guerra).

4. Δεγραδάρω = δεκατιζῶ (ἰταλ. degradare).

5. Στὸ ἔγγρ. *πέμποντας*.

6. Τὸ Παρίσι (ἀπὸ τὸ ἰταλ. ὄνομα τῆς πόλης: Parigi).

7. Τροῦπες = στρατεύματα (ἀπὸ τὸ ἰταλ. truppa).

8. Ἡ Repubblica Cisalpina (République Cisalpine), μὲ πρωτεύουσα τὸ Μιλάνο, εἶχε
ἰδρυθῆ τὸ 1797 ἀπὸ τὸν Ναπολέοντα Βοναπάρτη. Τὸ 1802 ὀνομάστηκε «Ἰταλικὴ Δημο-
κρατία» μὲ πρόεδρο τὸν Ναπολέοντα καὶ ἀντιπρόεδρο τὸν δοῦκα Melzi d'Eril, καὶ τὸ 1805
«Βασιλείον τῆς Ἰταλίας».

9. Romagna: ἐπαρχία τῆς Ἰταλίας μὲ κυριώτερες πόλεις τὸ Forlì, τὸ Rimini καὶ τὴν
Ravenna. Ἡ Romagna τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἀνήκε στὸ παπικὸ κράτος ὡς τὸ 1796, πέρασε γιὰ
λίγο στὴν κατοχὴ τῶν Γάλλων (Ἰούνιος-Ἰούλιος 1796), ἐπανῆλθε στὴν κυριαρχία τοῦ
πάπα γιὰ μιὰ τριετία, δοκίμασε τὴν αὐστριακὴν κατοχὴ (Ἰούνιος 1796 - Ἰούλιος 1800)
καὶ κατόπιν ἀποτέλεσε διαδοχικὰ μέρος τῆς Repubblica Cispadana, τῆς Repubblica Cisal-
pina καὶ στὴ συνέχεια τῆς «Ἰταλικῆς Δημοκρατίας» καὶ τοῦ «Βασιλείου τῆς Ἰταλίας», ποὺ
εἶχαν ἰδρυθῆ ἀπὸ τὸν Ναπολέοντα Βοναπάρτη (βλ. πρόχειρα τὸ λῆμμα Romagna στὴν
Enciclopedia Italiana, ediz. 1949, τ. XXIX, σ. 928-937).

10. Sinigaglia: λιμάνι τῆς Ἀδριατικῆς κοντὰ στὴν Ancona.

11. Iesi: μικρὴ πόλη πάνω στὸ δρόμο Ρώμης-Ancona, σὲ ἀπόσταση 30 χλμ. ἀπὸ τὴν
τελευταία.

12. Νέμιτζα = Γερμανία (σερβοκρατ. Nemačka).

13. Στάτα = κράτη (ἀπὸ τὸ ἰταλ. stato).

14. Στὴς 2 Ἀπριλίου 1801 ὁ στόλος τοῦ Ἀγγλοῦ ναυάρχου Parker βομβάρδισε τὴν Κο-
περγάη καὶ κατέστρεψε τὸν δανικὸ στόλο.

15. Ἀρμιστίτζιο = ἀνακοχὴ (ἰταλ. armistizio).

εγγράφω, ἢ τὰ γραφεῖς παρὰ ἀντιβάν τε ἠγροτάτη κ: παύσα, οὐκ
 αἰετιμὸς κ' ἔξοχότης τὰ γάρ πο' κ' ἐπιματότατος ἡμεῖς τὸν πρῶτον
 κα' ἄλλων, ἢ τὰ ὅσα θέμετε μὲ ἐπὶ τὰ ἄλλα ἔλαμον ἢ ἐπιματότατος
 ποῦτος. Μι' ὅσο τὸ ἴσον σὰς φρεῖ τὰ χεῖρα ἢ δόξα πρὸς τὸν μαρ-
 τωρῶσαν ἴσον δια τὸ ἴσον τὴν εἰσοδοσίαν. ~
 Αὐτὸς τριεὶ 22. Απριλίου 1801. ἡμῖς ἔξοχότης

ἡμεῖς, ἐγγράφω, ἢ παρὰ ἀντιβάν
 ἡμεῖς, ἐγγράφω, ἢ παρὰ ἀντιβάν
 ἡμεῖς, ἐγγράφω, ἢ παρὰ ἀντιβάν

Εἰκ. 3. Τὸ κάτω μέρος τῆς τρίτης σελίδας τοῦ ἐγγράφου ἀριθμ. 4

ἔστερεώθη καὶ ἡ ἀγάπη ἀναμεταξὺ Δανιμάρκα καὶ Ἱγκλιτέρρα, μάλιστα ὅπου ὁ νέος Ἱμπεράτορας τῆς Ρουσίας ἀσήκωσε τὸ σεκονέστρο¹, ὅπου εἶχε βαλμένο ἀπάνου εἰς τὰς πραγματείας καὶ καράβια Ἱγκλιζικά με διορισμὸν νὰ κάμη τὸ ἴδιον καὶ ἡ Ἱγκλιτέρρα εἰς ὅλα τὰ καράβια καὶ πράγμα Σβεδέζικα² καὶ Δανέζικα, ὅπου καὶ αὐτὴ ἔχει βαλμένο τὸ ἐμπάροχο³. Ἔχομε περιπλέον εἰδησες πὼς εἰς τὴν Λίλλα⁴ σταμπιλιρεται⁵ μία συνομιλία διὰ νὰ φέρον ἐἰς τέλος τὴν κοινὴν ἀγάπην. Ἄλλες εἰδησες διὰ τὸ παρὸν δὲν ἔχομε, ἀκολουθώντας δὲν θέλει λείψω νὰν τὰς συστήλλω τῆς Ἐνδοξότη σας κατὰ τὸ χρέος μου.

Περικαλῶ, Ἐφέντη μου, ἀκριβῶς νὰ ἐξετάξετε τοὺς Τούρκους καὶ ραγιαδες, ὅπου ἀπὸ ἐδῶ ἔρχονται, διὰ νὰ μάθετε με ποίαν τιμὴν καὶ ζῆλον πορευόμεν, καὶ δουλεύω, καὶ νὰ γράψετε πᾶσαν ἀλήθειαν τοῦ Ὑψηλοτάτου Κον. Πασιᾶ, ὅμως περικαλῶ τὴν Ἐξοχότη σας νὰ λάβω τὴν μεγαλοτάτην τιμὴν τῶν προσταγμάτων σας, εἰς τὰ ὅποια θέλετε με εὖρει πάντοτε ἔτοιμον καὶ ἐμπιστον σκλάβον σας. Μὲ ὅλο τὸ σέβας σᾶς φιλῶ τὰ χέρια καὶ δέομαι πρὸς τὸν Μεγαλόδυναμον Θεὸν διὰ τὴν ὑγειάν τῆς Ἐνδοξότη σας.

Ἀπὸ Τριέστε 22 Ἀπριλίου/4 Μαῖου 1801

Τῆς Ἐξοχότη σας
ταπεινός, ἐλλαβῆς καὶ ὑπερετικὸς δούλος

Ἀντζουλος Κατζάντες
ὀθωμανικὸς βεκίλης⁶

5

ΣΥΝΗΜΜΕΝΟ ΣΤΟ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 3 ΕΓΓΡΑΦΟ

Τεργέστη, 4/16 Μαῖου 1801, ἀντίγραφο ἰδιόχειρο τοῦ συντάκτη τοῦ πρωτοτύπου

Ἀντιγραφή δευτέρα

σ. 1

Ἐξοχώτατε Αἰθέρτα Μεεμὲτ Μπέη Σερασκέρη

Ἀξιώθηκα νὰ λάβω τὴν μεγαλοτάτην τιμὴν τοῦ προσκνημένου σας γράμματος με τὸ ἐμβληθεὶς διὰ τὸν Ἀουστριακὸν Γενεράλε ἀποβλέποντας τὴν ἐλευθέρωσιν τῶν δύο Μουσουλμάνων ὅπου εὐρίσκοντο σολδάτοι εἰς τὸ μπαταλιόνι τοῦ Ἐρτέλ. Αἰθέρτα μου, με ἄλλο μου γράμμα 22 Ἀπριλίου/4 Μαῖου σᾶς ἐταπεινοφορόνεσα πὼς, θέλοντας αὐτοὶ νὰ φύγουν, οἱ σεντινέλλες⁷ ἐτράβη-

1. Σεκονέστρο = κατάσχεση, μεσεγγύηση (ἰταλ. sequestro).

2. Δηλ. Σουηδικὰ (ἀπὸ τὸ ἰταλ. Svedese).

3. Ἐμπάροχο = ἡ ἀπαγόρευση τοῦ ἀπόπλου ἐνὸς πλοίου ἀπὸ τὸ λιμάνι.

4. Lille(ς) πόλη τῆς Β. Γαλλίας.

5. Σταμπιλιρῶ (ἰταλ. stabilire) = ἀποκαθιστῶ, ἰδρῶ, ὀρίζω.

6. Βεκίλης = ἀντιπρόσωπος, πράκτορας (τουρκ. vekil).

7. Σεντινέλλα = φρουρὸς (ἰταλ. sentinella).

ξαν καταπάνω τους και τὸν ἕναν τὸν ἐθανάτωσαν, και τὸν ἄλλον, ὀνομαζόμενον Μουσταφά ἀπὸ Τεσσαλονίκην, ἔπειτα ἀπὸ πολλὰς και δυνατὰς ἀνταπόκρισεις ἐπιστολῶν τὸν ἐδιαφύλαξα, ὡς τὸν ἔλαβα εἰς τὰς χεῖρας μου, και σήμερον τὸν ἐπαράδωσα τοῦ Κῆρ Ἰμπραῖμ Ἀγᾶ Κράνια, πραγματευτῆς και προεστῶς τῶν ἐδῶ Τούρκων, ὁ ὁποῖος φεύγει μὲ τὸ παρὸν κονβόγγιο¹ διὰ τὴν Σμύρνην και, ἐὰν περάσῃ ἀπὸ Κορυφούς, τὸν παραδίνει εἰς τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἐξοχότη σας, ἀλλῶς εἰς τὰ πρῶτα Αἰθνητικὰ Πολεμικὰ Σκέβη², ὅπου συναπαντήσῃ. Ὁλοὶ ὁμως οἱ Τούρκοι, ὅπου ἐδῶ ἠδρίσκονται, ἀκούοντας τὰ προσκνημένα σας γράμματα, ὅπου τοὺς τὰ ἐδιάβασα, ἐδόξασαν τὸν Θεὸν δέονται μαζί μου διὰ τὴν ὑγείαν σας και σᾶς εὐχαριστοῦμεν, Αἰθθέντα μου, διὰ τὸν ζῆλον και πόθον, ὅπου φανερώνετε διὰ τοὺς Μουσουλμάνους ὅπου εἰς τοῦτα τὰ μέρη ἠδρίσκονται ἀδικημένοι.

Σᾶς ἐσημείωσα, Ἐξοχώτατε, μὲ τὸ ἄνωθεν ταπεινὸ μου γράμμα ὅτι εἶναι ἀναγκαῖο διὰ τὴν καλὴν δούλεψιν τοῦ Κραταιοτάτου μας Βασιλέως νὰ μὲ ἐνδυναμώσετε μὲ ἕνα σας φερμάνι ὡς Ἡγεμὼν τῆς Θαλάσσης ὅπου ἀξίως ἠδρίσκεται, | πολλὰ ἀναγκαῖο, ἐπειδὴ και ἐδῶ ἠδρίσκονται ραῖζηδες³ ὅπου ἢ ἐπούλησαν ἢ και ἐτζακίστη τὸ καρὰβι τους και τοὺς ἀπόμεινεν τὸ φερμάνι τοῦ Ἐξοχωτάτου Καπιτὰν Πασᾶ⁴. Ἡδρίσκονται ἐδῶ ἀπόστολοι τῶν Φραντζέζων, ὅπου κρυφίως ζητοῦν τὰ αὐτὰ φερμάνια και τὰ ἀκριβοπληρώνουν και μὲ αὐτὰ βάνουσιν ἕναν ἄπιστον ραγιά διὰ καπετάνιο και παίρνουν και ὀλίγους ναῦτες ραγιάδες, ὁμοίως προδῶτα, και σκεδὸν φορτῶνουσι τὰ παρτίδα⁵ ἀπὸ κάθε λογῆς ἐργαλεῖα τῆς πολεμικῆς και μὲ ψευδεῖς ἄνους⁶ ἢ διὰ Κύπρο ἢ και διὰ ἄλλους τόπους τοῦ Λεβάντε φεύγουν ἀπὸ ἐτοῦτα τὰ μέρη και πάγουσιν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἐτζι ἔφηναν ἀπὸ Ἀγκόνα μερικὰ τραμπάκουλα⁷ και σαῖτιες στελέμενα ἀπὸ τοὺς Φραντζέζους και ὡς καθὼς σᾶς ὑπότασα⁸ μὲ τὸ ἄνωθεν ταπεινὸ μου γράμμα.

1. Κονβόγιο = συνοδεία, νηοπομπή (βενετ. conveglio).

2. Μολονότι ἡ γραφὴ Σκέβη εἶναι καθαρὴ στὸ ἔγγραφο, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι πρόκειται γιὰ λάθος ἢ γιὰ ἄγνοια τοῦ συντάκτη τοῦ κειμένου και θὰ πρέπει νὰ διαβάσουμε Σκάφη.

3. Ραῖζης ἢ ρεῖζης = ἀρχηγός, προϊστάμενος, καπετάνιος ἐμπορικοῦ πλοίου (τουρκ. reis).

4. Ἐννοεῖ τὸν ἀρχιναύαρχο (Karudan Pasha) τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας.

5. Παρτίδα = μέρος μιᾶς ποσότητος (βενετ. partito).

6. Δὲν μπορέσαμε νὰ βροῦμε τὴ σημασίαν τῆς λέξης αὐτῆς, ποῦ τὴν παραθέτουμε στὸ κείμενο μὲ τὴν ὀρθογραφίαν τοῦ πρωτοτύπου. Ἀπὸ τὰ συμφραζόμενα ὑποθέτουμε ὅτι ἔχει τὴ σημασίαν τοῦ ἐγγράφου και ἴσως νὰ ὑπάρχη κάποια ἐτυμολογικὴ σχέση ἀνάμεσα σ' αὐτὴν και στὸ ἴσον = ἀντίγραφο, ἔγγραφο.

7. Τραμπάκουλο = εἶδος μεγάλου ἱστιοφόρου ἐμπορικοῦ πλοίου μὲ δύο κατάρτια (βενετ. trabacolo).

8. Πιθανὸν ἀπὸ τὸ ἰταλ. *p. sottomettere* = ὑποτάσσω, ὑποβάλλω. Πρόκειται μᾶλλον γιὰ ἀπόδοση στὰ ἑλληνικὰ ἰταλικῆς ἐκφράσεως.

Ὅμοιως ὠφέλιμο εἰς τὰς παρὸν περιστάσεις διὰ τὴν φύλαξιν τῆς πραγμά-
 τειας τῶν Τούρκων καὶ ραγιάδων, ὅπου κουρσεύονται ἀπὸ τοὺς Ἰγκλέζους,
 καθὼς ἀκολούθησεν τὰς ἀπερασμένες ἡμέρας τοῦ ραγιά Μανουσάκη ἀπὸ τὸ Μυ-
 στραῖ, τοῦ ὁποίου ἀδίκως τοῦ ἐπῆρε τὸ κότερο ὁ Καπ(ετὰ)ν Ρίκεζ᾽ ἕως τριάντα
 σακοῦλων πραγματείας, καὶ ὁ Κύριος Κοιμηλάτης, ἐνεργῶς¹ βρετανικῶς, διὰ
 νὰν τὰς ἐπιστρέψῃ, ἠθέλησε δώδεκα σακοῦλες ἄσπρα. Αὐτὸ βέβαια δὲν ἤθελε
 συνέβῃ, ἂν οὕτως καὶ ἐγὼ ἠμποροῦσα νὰ προσφερθῶ² μὲ ἀξιωματικὸν φεμάνι
 ἐνὸς Ἡγεμῶν τῆς Θαλάσσης, ὅπου νὰ μὲ παραγγέλλῃ καὶ προστάξῃ διὰ πα-
 ρόμοιες ὑποθέσεις ὅπου συχνὰ ἐδῶ συνεβαίνουν, ἔσονται καὶ αὐτὰς δὲν εἶναι οἱ
 βασιλικὰς τοὺς προσταγὰς, ἀλλὰ μᾶλλον ἀρπαγαὶ τῶν ἐνεργῶν, καὶ ὡστόσον
 ζημιώνονται ὄχι μόνον οἱ Τούρκοι καὶ οἱ ραγιάδες, ἀλλὰ καὶ οἱ ὑπῆκοοι τῆς
 νέας Ἑπτανήσου Πολιτείας³, οἱ ὁποῖοι διὰ νὰ μὴν ἔχον καμίαν διαφέντεψιν
 βλέπτονται καὶ ἠρῖσκονται συνεχῶς ἀδικημένοι. Ἔσοντας καὶ ἡ αὐτὴ Ρεπού-
 μπλικα εἶναι ὑποκειμένη καὶ εἰς τὴν διαφέντεψιν τοῦ Σεμινοτάτου Μεγαλοπρε-
 πῆ Αὐτοκρατόρου μας, ἀπὸ τὴν Ἐξοχότη σας ἦ, ἂν σᾶς φανῇ εὐλογον, ἀπὸ τὸ
 Σενάτο⁴ προσμένω νὰ λάβω τὰς εὐκαίρας προσταγὰς καὶ νοθεσίαις, διὰ νὰ ἠμ-
 πορῶ νὰ ἐνεργῶ πρὸς ὠφέλειάν τους, μάλιστα περὶ τούτου ἠξεύρω πὸς ὅλοι
 οἱ ὑπῆκοοι τῆς αὐτῆς Πολιτείας, πραγματευταὶ καὶ ραῖζηδες ὅπου ἐδῶ ἠρῖ-
 σκονται, ἔπεσαν δέησι τοῦ Σενάτου διὰ τὸ ὄνομά μου ζητώντας με καὶ αὐτοὶ
 διὰ Κόνσολά τους.

Κάποια σύγγυσις κουβεντιάζεται ἐδῶ πὸς ἐσπνέβῃ εἰς τὴν Πετρούπολιν σ. 3
 ἀναμεταξὺ τὸν νέον Αὐτοκράτορα καὶ ἀδελφόν του Κωνσταντῖνον, βέβαιαι
 εἰδήσεις ὅμως δὲν ἔχομε διὰ νὰ μάθομεν τὰ συμβεβηκότα. Δὲν θέλει λειψῶ νὰ
 σᾶς τὸ φανερώσω εἰθὺς ὅπου τὰ μάθομεν. Ἔως δέκα χιλιάδες Φραντζέζοι ἠρῖ-
 σκονται ἐμπασμένοι εἰς τὸ Βροντίσι καὶ Ὀτρέντο⁵, Τζιζαλίνικα στρατεύ-
 ματα περνοῦν ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Ρομανίας, λέγονν διὰ τὸ Ρένιο τῆς Ἀνάπολης⁶,
 ἄλλες εἰδήσεις πολιτικὰς δὲν ἔχομε κατὰ τὸ παρὸν.

Ἐγὼ ὁ σκλάβο[ς] σας⁷ πάντοτε ἔτοιμος εἰς τὰς προσκνημένα[ς] σας⁸

1. Ἐνεργῶς = πρόκειται πιθανόν γιὰ ἑλληνικὴ ἀπόδοσις τοῦ ἰταλ. agente=πράκτορας (ἀπὸ τὸ ρ. agere = πράττω, ἐνεργῶ)

2. Νὰ προσφερθῶ = νὰ παρουσιασθῶ. Καὶ ἐδῶ πρόκειται μᾶλλον γιὰ ἑλληνικὴ ἀπό-
 δοσις τῆς ἰταλικῆς ἔκφρασις offrigiri = προσφέρομαι, παρουσιάζομαι.

3. Ἡ Ἑπτανήσος Πολιτεία εἶχε ἰδρυθῆ μετὰ τὴν ρωσοτουρκικὴ Συνθήκη τῆς Κωνσταν-
 τिनουπόλεως τῆς 21 Μαρτίου 1800 κατὰ τὸ πρότυπο τῆς Ἀριστοκρατικῆς Δημοκρατίας
 τῆς Ραγούζας. Εἶχε ὁμοσπονδιακὴ μορφή καὶ ἦταν φόρου ὑποτελεῆς στὴν Πύλη.

4. Σενάτο (ἰταλ. Senato) = Σύγκλητος, Γερουσία. Ἐδῶ πρόκειται γιὰ τὸ Συμβούλιον
 τῶν Εὐγενῶν, δηλ. τὴν Ἑπτανησιακὴν Γερουσίαν.

5. Brindisi καὶ Otranto πόλεις ἐπὶ τῆς Ἀδριατικῆς στήν χερσόνησο τῆς Ἀπουλίας.

6. Τὸ Βασίλειον τῆς Νεαπόλεως (Regno di Napoli).

7. Στὸ ἔγγρ. σκλάβοσας.

8. Στὸ ἔγγρ. προσκνημένασας.

προσταγάς, επιθυμῶ νὰ λάβω αἰτίαν διὰ νὰ σᾶς πληροφορέσω εἰς τὸν ζῆλον, πίστις καὶ τιμὴν, ὅπου φυλάττω καὶ ὅπου μὲ ὄλο τὸ σέβας προσκυνώντα[ς] σας¹ σημειώνομαι

τῆς Ἐξοχότη σας²

Τριέστε 4/16 Μαΐου 1801

Πανεπιστήμιον Ἰωαννίνων

ΣΤΕΦΑΝΟΣ Ι. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

SUMMARY

Stephanos J. Papadopoulos, Greek documents from the Historical Archives of Ragusa (Dubrovnik).

A brief introduction is followed by five unpublished Greek documents found in the rich Archives of the well-known city of Ragusa (today known as Dubrovnik). These documents are as follows: (1) a protest (dated 1770) submitted to the Rector of the Republic of Ragusa by eight Greek merchants who were detained, for reasons unknown, in the city prisons: This document was found in the Archives together with a faithful translation into Italian; (2) an interesting contract which shows the chartering of a merchant ship from Ragusa by Greek merchants and which was drawn up at Beirut in October 1780; and (3-5) three reports (April-May 1801) sent by the *vekil* (representative) of the Sublime Porte at Trieste, which was under Austrian domination, to the governor of the Turkish squadron which happened at the time to be in the ports of the Republic of Ragusa. In order to facilitate the understanding of the above texts, their publication is accompanied by some interpretative and explanatory notes.

1. Στὸ ἔγγρ. προσκινόντασας.

2. Τὸ ἀντίγραφο αὐτὸ δὲν ὑπογράφεται ὅπως τὸ προηγούμενο.